

Aagaard og dens Ejere.

Ved J. C. Jacobsen.

(Fortsat fra forrige Aarvog)

UNDER BESTRÆBELSERNE For at erhvæve Gods paadrog Mourits Nielsen sig en Mængde Ejendomstrætter. En af de ejendommeligste er Striden med Biskop Niels Stygge af Børglum om Lerup eller rettere Lierup Præstegaard. I et Brev til ham skriver Bispen: Som I skriver til os om den Jord hos Lierup, 14 Dage efter St. Mikkelsdag, vil vi være der paa med eder, eller hvem I vil have dertil og der en Ende derpaa." Baade den gejstlige og den verdslige Stormand gør altsaa Fordring paa Ejendommen. Striden begyndte 1461 og strakte sig over 60 Aar, fra hvilket Tidsrum der foreligger flere Retshandlinger, af hvilke de mest interessante er et Sognevidne fra 1495 for at "hvor som haver boet i Lerup Gaard, de have haft den af Præsten i Tranum og Lerup", og et Thingsvidne fra 1519 for, "at Lerup Gaard, sønden for Lerup Kirke, havde været Præstegaard fra Arilds Tid."

Kyndige Folk mener, at der Nord For Lerup Kirke nær ved de storslaaede Dalslugter, der munder ud mod Skagerak, har staaet en Kongsgaard ved Navn Lierupgaard, opkaldt efter Højdedraget, Lien, som den laa paa - til Nathold for Kongerne, naar de ad den gamle Kystvej, der førte nær forbi Lerup Kirke, rejste fra Vendsyssel til Thy. Christian den Tredie foretog en saadan Rejse ved Paasketid 1536. Nær ved Kongsgaarden har den gamle Præstegaard sikkert ligget. Hvornaar Kongsgaarden er gaaet til Grunde, vides ikke, men der gættes paa, at det er sket under "den sorte Død", der rasede i Midten af det 14. Aarhundrede og lagde saa uhyre meget øde. Senere er Præstegaarden flyttet til Dalstrøget Syd for Kirken, og det kongelige Nathold, "Barfredet", er ligeledes flyttet hertil. Naar der ikke har været et Barfred¹), d. e. Fredsværn, knyttet til Præstegaarden her fra første Færd, maa efter Historikeres Mening Grunden være den, at Præstekaldet har været saa ringe, at man ikke har turdet lægge ekstra Byrder paa det. Thingsvidnerne siger, at Præsterne har boet i Lerupgaard i umindelige Tider, og videre siger de, at Præsteembedet har bortforlenet det store Jordtilliggende; men samtidig drager de rigtignok ogsaa Præsternes Ret til saavel Benyttelse som Bortforlening af Ejendommen i Tvivl. Sagen faldt bort, saavidt vides, uden Domsafsigelse, men Præsterne boede fremdeles i Lerupgaard.

Ogsaa med en nærmere boende gejstlig, Sognepræst Terbern Madsen i Klim, havde Herren til Aagaard en Strid om Jord, og det lykkedes ham at faa et Tingsvidne paa Hanherredsting af 1473 for, "at det

Gods, som Terbern Madsen, Sognepræst til Klim, haver ladet opdyrke Nord og Vest paa Klim Mark "menige Klim By til Skade og Forfang", det var aldrig opdyrket fra den store Mandedød til Terberns Tid." Man skulde synes, det var et prisværdigt og særdeles samfundsnyttigt foretagende at opdyrke hidtil uopdyrkede og øde Strækninger; men det er muligt, at Præsten har villet berige sig paa Bøndernes Bekostning, hvorfor Herremanden, der dengang var Lensmand i Han Herred, optraadte som Bøndernes Beskytter.

Angaaende en Strid mellem Biskop Jep Fris af Børglum og Mourits Nielsen om St. Jørgens Kapel i Han Herred findes et Brev, udstedt af Bispen og dat. Aalborg den 19. September 1474 saalydende: "Vi Jep, med Guds Naade Biskop i Børglum gør vitterligt for alle med dette vort aabne Brev, at om Valborgs Tid (1. Maj), da var vi til et Møde med Mourits Nielsen, Aagaard, om et Kapel, som op er rejst i Han Herred, med gode Mænds Overværelse, som der tiltraadte vore efter vor naadige Herres Befalelse. Da var vi og Mourits saa forligte, at der skulde sættes en Præstemand dertil, som det Folks Almisser og Gave, dertil givendes vorder, skulde opbære, hvilken Forlignelse eller Dagting (Forlig) ej holdt er, som talet var, thi lægge vi dem Dag for, at de, som før^{nte} Gaver eller Almisser opbaaret haver siden den Tid eller tilforn, at de lægge dem ud, og gjøre os der Regnskab for, eller have det i vort Minde, inden 15 Dage efter dette Brev er læst under Band. Hversom det ej gøre, da kundgøre vi dem, nu som da og da som nu i den Hellige Kirkes Band. Item var og nogen, som der havde imod at sige, at den ikke bør være i Band derfor, de komme til Hjørring paa næst tilkommende Præstemøde, og afvise det, som sig af Rette bør".

Det i Brevet nævnte St. Jørgens Kapel er muligvis bygget af Mourits Nielsen, der foruden en Skriftefader havde en Sortebroder fra Viborg hos sig. Det er vel for Munken, Kapellet er bygget; her kunde han prædike for Egnens Folk og modtage milde Gaver og Almisser til sit Kloster. - Han gik selvfølgelig ogsaa rundt i Egnen og tiggede som andre Tiggermunke. Da dette kommer til Biskop Jeps Kundskab, bliver den mægtige Prælat vred og forlanger en Præst ansat ved Kapellet, der kan modtage Folks Gaver, at de ikke skal "vandre til Viborg". Bispen har ikke noget imod, at Almuen bliver "flaaet", men hans egne skal gøre det. Mourits Nielsen har efter Brevet at dømme lovet at ansætte en Præst, men det er ikke blevet til noget, hvorfor Bispen kræver, at Sortebrødrene skal aflevere de indtiggede Gaver. Sagen er saa alvorlig, at der trues

¹ Trætaame, der var bygget ved Præstegaardene, hvor Kongerne havde Nathold, naar de var paa Rejse i Riget.

med Bandstraalen. Efter Bispens Brev skulde Kapellet have ligget i Kollerup Sogn; men det er næppe rigtigt, det har sikkert ligget i Kjettrup Sogn i Nærheden af Aagaard, hvor der endnu paavises en St. Jørgens Kilde.

I "Gehejmearkivets topografiske Samlinger, Aagaard" findes en Mandtalsliste over Aagaard fra 1499. Ifølge denne var der 69 Personer paa Gaarden, deraf 50 paa Borggaarden og 19 paa Ladegaarden. Personerne var følgende:

"Mourits Nielsen, Borgherre, Margrete Turesdatter, Borgfrue, Stig Olsen (sikkert deres Dattersøn), Jomfru Mette Burderup, Frebergh, Godske Nielsen, Svend Orning, Mogens Pedersen, Povl Peder Pedersen, Esben Smalsted, Jesper Andersen, Jes Spend, Peder Speger, Peder Ruthenshald, Oluf Skriver, Gregers Madsen, Jens Staldsvend, Mattis Skrædder, Lars Munch, Boo Olsen, Godske Svend, Christen Staldsvend, Søren Nyb, Jep Andersen, Mattis Stalddreng, Hr. Jens (Kapellanen), Broder Arild (Sortebroder), Bartskæren Nis Kock, Christen Pløs, Søren Burderup, Burderups Dreng, Niels Madsen, Holgerd, Fogdens Dreng, Frebergs Dreng, Hans Kjældersvend, Jes Kjældersvend, Ane "Beyruth", Margrete, lille Ane, lille Lasse, lille Bølii, Bagerkonen, Jes Katt, Bagerkonens Datter, Tømmermanden, Peder "Jeijne". Alle de nævnte boede paa Borggaarden. Paa Ladegaarden boede: Søren Kick, Mælkedejen (Mejersken), Christen Skytte, Anders Tomesen, Povl Palsen, Anders Bagerdreng, Svend Hyrde, Las Jensen, Nis Ubbes, Las Hyrde, Teglkonen, Ingherd, Ane, Valborg, Clemett Allissen, Peder Bang, 3 Almissemænd og Munkens Dreng. Navne som Orning, Smalsted, Spend, Speger o. fl. tyder paa, at der paa Gaarden har været en Del adelige Svende. Af de 69 Personer er kun de 13 Kvinder; men Grunden til, at det mandlige Element er i saa stort Overtal, maa jo være den, at det var nødvendigt at holde en Mængde Borgsvende. Paa Ladegaarden var der 10 Arbejdsmænd, gifte og ugifte. En adelig Hovedgaard i Middelalderen udgjorde saaledes et helt lille Folkesamfund for sig med Præst, Læge, Krigere, Haandværkere, Agerbrugere, Hyrder osv. Ja, selv Fattiglemmer savnedes ikke.

Paa sine mange Rejser mellem de udstrakte Godser var Mourits Nielsen ledsaget af sin Skriver, der førte nøjagtigt Regnskab over Rejseudgifterne. Disse Regnskabsbøger giver os et meget værdifuldt Bidrag til Danmarks Kulturhistorie i Slutningen af Middelalderen. Efter hidtil utrykte Kilder skal gives et kort Uddrag af Regnskabsbøgerne fra 1493-94, førte paa Rejse fra Aagaard til Sjælland. Datoerne er udeladte:

"Gav jeg en Bartskær i Aaros (Aarhus) 4 Alb. For han raget²) Mauritz".

"Fik en Munck i Aaros 1 Sk. paa Tavlen" (En Almisse).

"Fik Hans Bagge 3 Sk. som Mauritz lod hente ½ Kande Vin for".

"Færgemanden for at færge Mauritz over til Kallundborg 4 Mark".

"Nis Kock 4 Alb. for ferske Flynder".

"Item 1 Alb., som Mauritz gav en fattig Mand".

"Gav jeg Mauritz 1 Sk. til Messe-Penge i Kallundborg Kirke".

"Gav jeg Mauritz 4 Sk. i sin Pung, da han gik til Klosteret i Kallundborg".

"Gav jeg Hr. Hans 8 Alb., som han skal kjøbe Mauritz et Par Sko for", o. s. Fr. . . . .

Mourits Nielsen døde ved Nytaarstid 1504 og blev begravet i Sortebrødreklosteret i Viborg, hvortil hans Forældre jo havde skænket betydelige Gaver. Selv skænkede han ikke noget til gudelige Formaal, hvilket ikke var ensbetydende med, at han ikke var en god kristen, men der var jo forhen skænket saa meget fra Aagaard. I "Fru Ellen Gøyes Jordbog" læses følgende: "Mourits Nielsen gav ingen Gaver til Klostre eller Kirker, heller intet til Kjettrup Kirke, der var Sognekirke; men hans Forfædre i Slægten havde givet saa rigeligt for at faa Sjælemesser, at kun faa Sognekirker har faaet saa store Gaver" (Den havde faaet 11 Bøndergaarde). Den rige Herremand mente vel, at han ikke stod i nogen som helst Gæld til Kirken. Margrete Turesdatter overlevede sin Mand i ca. 2½ Aar; hun døde i Sommeren 1507. Deres Datter Anna, der 1490 var bleven gift med Oluf Stigsen Krognos til Bollerup i Skaane, vendte nu hjem til Fædregaarden for at overtage Arven; men hun fandt alt i den største Uorden; ja, det blev endog snart klart for hende, at Fogeden havde begaaet Tyveri og Ran, hvorfor hun krævede en Borgerstueret, der blev nedsat d. 5. Oktober 1507 og forløb saaledes: "Den 5te Oktober 1507 dette Aar gør Niels Stygge Bisp i Børghlum, Jens Nielsen Prior i Ø Kloster, med flere vitterligt, at de den Dag var paa Aagaard og saa og hørte, at Fru Anna Mouritsdatter æskede Mads Bygoms Regnskab, hvilket hun tvende Rejser tilforn havde gjort, 14 Dage mellem hver Tid, paa hvad han havde haft i Vare, oppebaaret og udgivet af besynderlig Sølv, Guld; Penninge og andre Slags Varer, hvilke var udtagne af hendes Moders "Foldebor", Skabe og Kister og Skrin, paa samme af hvilke Laasene var frabrudte, og samme var med Nøgler "oplæste", besynderlig med den Nøgle, "som frue Margrethe haffde om hendes halss i hendes dødstymme". Og beviste hun, at hendes Guld, Sølv og Penninge var hemmelig bortførte fra Aagaard til den Gaard, Som Mads Bygom fæstede i Stranden (Gjotrtrup Strand). Mads Bygom bekendte aabenbarlig sin forsømmelse og Skyld og kendtes ved noget Sølv, Penninge og andre Varer, som endnu var fjælede i Taget paa den nævnte Gaard. Og sagde han, at han kunde intet Regnskab gøre, men bad Fru Anne

² Barberede.

haardelig for Vorherres Død og Pines Skyld, at hun vilde "benadte hans lifff", og bad han dem alle, at de for Guds Skyld vilde bede for ham og tale hans Bedste til hende, at hun vilde unde ham Livet. Da gjorde Fru Anne det for Guds Skyld og deres Børns Skyld og for en føji Vederkvægelse. Endog Nævn var tilkrævet at dømme ham, benaade hun ham og gav ham hans Liv".

Anne Mouritsdatter Gyldenstjerne (1507-1547) var eneste Barn af Mourits Nielsen og Margrete Turesdatter, efter hvem hun arvede Hovedgaardene Aagaard, Bregentved og Markie med tilliggende Gods. Disse Besiddelser øgedes ved hendes Ægteskaber, først med Rigsraaden Oluf Stigsen Krognos til Bollerup, Krapperup og Karsholm, og siden med Rigsraad Predbjørn Podebusk til Vosborg, Kjörup og Bidstrup.

Oluf Stigsen hørte til den gamle skaanske Adelsslægt Krognos, der i Vaabnet førte en sort Ørneham med udbredte Vinger i Guldfelt og paa Hjælmen bar fem, senere syv, ja til Slut 13 Paafuglefjer; Som Slægtens Stamfader nævnes Niels Holgersen, der 1320 var Medunderskriver af Christoffer d. Andens Haandfæstning. Slægtens Stamgaard var Krabberup i det nordvestlige Skaane, hvortil senere føjedes Hovedgården Karsholm, der ligeledes laa i det nordlige Skaane. 1401 købte Stig Pedersen Krognos det smukke Bollerup i det sydøstlige Skaane, der blev Slægtens Hovedejendom, og hvortil Ejerne skrev sig.

Oluf Stigsen Krognos var Søn af Stig Olufsen og Barbara Brahe. Hans Farfar Oluf Stigsen Krognos d. Ældre med Tilnavnet d. Rige havde været gift med den svenske Adelsdame Ellen Akselsdatter Thott. Paa Mødrene Side nedstammede han altsaa fra den i Sverigs Historie saa ansete og kendte Adelsslægt Thott. Oluf Stigsen nævnes første Gang 1482, da han var Ridder og gift med Gertrud Hase, Datter af Knud Truelsen Hase, med hvem han havde Datteren Magdalene. 1488 døde Gertrud, og et Par Aar efter indgik han sit andet Ægteskab med Anne Mouritsdatter Gyldenstjerne. Særlig i sin første Hustrus Levetid havde Oluf Stigsen en Del Tingsvidner angaaende Arvespørgsmaal med sin egen Slægt; senere fik han som følge af Ejendomshandler en Del Bryderier, men intet af alt dette skyldtes et stridbart Sind hos ham, tværtimod, man faar det Indtryk, at han var en brav og rettænkende Mand, der gerne vilde gøre Ret og Skel til alle Sider; kun kom han til at sande det gamle Ord: Ingen har Fred længere, end hans Nabo vil.

Kun en enkelt Gang kan man paavise Oluf Stigsens Tilstedeværelse paa Aagaard, det var Aar 1496. (Han tog aldrig Gaarden i Besiddelse, da han døde et Par Aar før Svigermoderen). Nævnte Aar holdt Mourits Nielsen en Fest, der er betegnet som "Julelavet paa Aagaard". Til Stede ved denne Fest var foruden Oluf Stigsen med Frue gamle Aksel Lagesen Brock til Klausholm samt en Mængde nordjydske

Adelsherrer med Damer. Af gejstlige, der var indbudt, nævnes Biskop Niels Stygge og Han Herreds Præster.

Oluf Stigsen døde 1505, og Enken sad nu tilbage med fire umyndige Børn: Stig, Pernille, Ane og Mourits. Til Moderens Død opholdt hun sig paa Bollerup; derefter tog hun Ophold paa Aagaard, hvorfra hun styrede sine udstrakte Godser med stor Dygtighed, Kraft og Energi og hun viste sig i det hele som en værdig Datter af Mourits Nielsen. Straks efter sin Mands Død tilbagegav hun Kong Hans Laholm Slot, som han jo havde haft i Forlening, uden at kræve de Penge udbetalt, hun havde i det. Arvingerne skulde dog ikke miste deres Ret.

Hun vilde med denne tilsyneladende Gavmildhed søge at vinde Kongens Gunst, da en anden vigtig Sag var i Gære. Hun søgte og erhvævede sig da ogsaa en Rettertingsdom af Kongen for de Fordringer, hun havde i Boet efter Knud Truelsen Hase, hendes Stifdatter Magdalene Krognos' Morfader, idet hun derved haabede at faa skiftet med Tyge Brahe for hans Hustrus Arv, hvilket imidlertid mislykkedes som følge af sidstnævntes Stridbarhed. Fru Anne har selv efterladt os en Beretning om, hvor forgæves det Møde var, som desangaaende blev holdt paa Bollerup den 19. Marts 1507. Tyge Brahe stillede en Række Fordringer til Svigermoderen og erklærede til sidst, at det maatte blive Rigsraadet, der maatte dømme dem imellem, han "skød sig ind under vor naadige Herre og Hans Naades Raad med denne Fornævnte Vor naadige Herres Dom". Efter at flere Møder havde været forgæves, indfandt Fru Anne sig paa Skaanes Landsting den 13. Maj 1507 og opsagde sit Fællesskab med Tyge Brahe, hvorom det hedder i det af Landstinget udstedte Brev Sagen vedrørende: „ . . . og opstod Foran^{me} Fru, og tydelig her i Dag lyste sig og sine Børn ud af Flæd og Fællig fra fora^{me} Tyge Brahe og hans Hustru Magdalene, som hun sagde sig at have gjort tilforn her i Lund for Vor kæreste naadige Herre og Hans Naades Raad, som da tilstede var". Det vides ikke bestemt, om Rigsraadet underkendte Rettertingsdommen, eller om omtalte Mødrenearv (Magdalenes) blev delt straks. Vi ved kun, at Fru Magdalenes Fædrearv henstod uskiftet, til den kom til Deling mellem Arvingerne. Den 3. Dec. 1508 blev Pernille Krognos gift med Anders Bille til Søholm, der allerede et Par Aar før var bleven forlenet af sin tilkommende Svigermoder med Markie i Skaane, "at han kunde være hende og hendes Børn til mere Nytte, Kærlighed og Bistand". Anders Bille havde kort før Brylluppet under en Ordstrid dræbt Adelsmanden Niels Hack paa Helsingborg Slot, hvilket fik meget alvorlige Følger, særlig fordi Handlingen var foregaaet paa Kongens Ejendom: Bille maatte staa offentligt Skrifte og erlægge store Bøder, dels til Kongen og dels til den afdødes Slægtninge. Bødens Størrelse var 3500 Mark, desuden skulde udlægges Jordegods til en Indtægt af 3 Læster Korn og gives Høviskhed, der sattes til 100 ungariske Gylden. Man mener, det er den

største Bøde, der nogensinde er betalt for Drab i Danmark. Kong Hans gik kun ind paa Forlig, fordi hans Datter Prinsesse Elisabeth, Markgrevinde af Brandenburg, bad for Bille. De nygifte tog Ophold paa Markie.

Efter at Tyge Brahe 1513 havde giftet sig igen- Magdalene Krognos døde 1510-, begyndte Forhandlingerne angaaende Arvespørgsmaalet mellem ham og Predbjørn Podebusk, der optraadte paa sin Hustru, Anne Mouritsdatters Vegne, og førte endelig til en Deling af Godset, der fandt Sted paa Bollerup den 19. Mai 1515. Arven drejede sig nu om de tre Hovedgaarde Bollerup, Krapperup og Karsholm, af hvilke Bollerup sattes til 4 Læster Korn, Krapperup til 2 og Karsholm ligeledes til 2 Læster. Der kunde blive Tale om 1 Broderlod og 3 Søsterlodder samt Anne Mouritsdatters, der blev ansat lig en Søsterlod. Den ældste af Oluf Stigsens og Anne Mouritsdatters Børn, Sønnen Stig Olufsen var nemlig i en ung Alder rejst udenlands, og man saa ham aldrig mere. Ved Delingen fik Mourits Olsen som Broderpart Bollerup, Søstrene Pernille (Anders Billes Hustru) og Ane Olufsdatter (ugift) fik Krapperup, og Halvsøsteren Magdalene (Tyge Brahes afdøde Hustru) og Anne Mouritsdatter fik Karsholm. Predbjørn Podebusk købte det følgende Aar Tyge Brahes Part af Karsholm, som han derefter var Eneejer af.

Predbjørn Podebusk til Vosborg var 1513 gift med Anne Mouritsdatter, hvilket kan ses af foranstaaende Arveforhandlinger, men man ved ikke bestemt, naar Brylluppet fandt Sted. Han havde tidligere været gift med Vibeke Rosenkrantz og havde med hende 5 Børn, 2 Sønner og 3 Døtre. Slægten Podebusk var indvandret fra Rügen i første Halvdel af det 14. Aarhundrede. Dets Vaaben bestod af et tværdelt Skjold; i 1. Felt en sort - undertiden rød Ørn i Guld, 2. Felt var skaktavlet af sort og Guld - undertiden ogsaa af Guld og blaåt; paa Hjælmen en opvoksende sort - eller rød Ørn. Predbjørn var Søn af Klaus Podebusk og Jytte Moltke, efter hvem han arvede Vosborg ved Storaasens Munding; ved Køb føjede han senere Hovedgaarden Kjørerup paa Fyn samt Hovedgaarden Bidstrup ved Randers til sine Besiddelser. Sidstnævnte Gaard, der ligger i en herlig Egn en halv Mils Vej syd for Lilleaasens Udløb i Gudenaen, byggede han helt om, og her opholdt han sig gerne. Endvidere kan nævnes, at han ejede en Søkendepart i Avnsbjerg. Ved sit Giftermaal med Anne Mouritsdatter forøgedes hans Gods i den Grad, at han blev en af Landets rigeste og mægtigste Mænd. Man ved ikke, hvilket Aar han blev valgt ind i Rigsraadet, men han var Medlem 1502, da Dommen faldt over Povl Laxmand, og han vedblev at være det til sin Død. Hans første større Forlening var Riberhus Len, som han sad inde med fra 1499 til 1536; det var fra Begyndelsen et Afgiftslen med en aarlig Afgift af 100 Gylden, men 1517 gik det over til et Pantelen, idet Kronen havde laant 1000 M. paa det, og Afgiften gik nu ned til 80

Gylden aarlig, og endelig 1520 maatte Kronen atter forhøje Laanet med 1000 Mark. 1523 modtog han Han Herred som Len for sig og sin Hustru paa Livstid. Det var ligeledes fra Begyndelsen et Afgiftslen med en aarlig Afgift paa 100 Gylden, men Fra 1525 blev det et Pantelen for 1500 Gylden, Kongen maatte laane hos den rige Herremand. (1528 faar Sønnerne Klaus og Jørgen Ventebrev, at beholde det uafløst paa Livstid). Han Herreds visse Rente, som Lensmanden kunde opkræve var: 11 Mark, 82 Td. Rug, 154 Td. Byg og 12 Td. Smør. Fra 1529 til 1541 havde Podebusk Lysgaard og Hids Herreder i Pant for 1000 Gylden.

Embedsbrevene ved Overdragelse af Len er i Hovedsagen enslydende. Vi skal her optrykke Kong Frederik d. Førstes Lensbrev til Predbjørn Podebusk af 26. Maj 1523: "Vi Frederik Forlener Hr. Predbjørn Podebusk, Ridder, og hans Husfrue, Frue Anne Mouritsdatter, i begges Livstid med Han Herred i Nørre Jylland med al kgl. Rente og Rettighed, mod at de aarlig gør Regnskab for al vis Rente, halv Sagefald og halv Oldengæld, men nyder alt Gæsteri og holder Bønder og Tjenere ved Lov og Ret; de maa ikke "Forarghe" eller forhugge til Upligt nogen af de tilliggende Skove. Efter deres Død skal Herredet frit falde tilbage til Kronen". (Herefter d. kgl. Underskrift). Den 28. August 1525 udstedte Kongen Pantebrevet saalydende: "Hr. Predbjørn Podebusk fik Pantebrev paa Han Herred for 1500 Mark mod tilbørlig Tjeneste, Regnskab for alt Vrag og en Afgift af 100 Mark". (Pengene betaltes med 380 rinske Gylden til Kongen, hver Gylden regnet for 3 Mark, og 360 Mark til Mester Christiern Hvid, Kongens Rentemester).

Alle Beretninger gaar ud paa, at Predbjørn Podebusk var en raa, voldsom og egenraadig Person, der satte alle Hensyn til Side for Opnaaelsen af sin Vilje; han gjorde ikke Forskel paa Folk, men var lige saa hensynsløs overfor Slægtninge som overfor Fremmede. Hans stridbare Karakter voldte ham selvfølgelig megen Bryderi, og særlig i sine unge Aar havde han en Mængde Retstrætter. I Tiden fra 1488 til 1496 boede han paa Kjørerup, og herfra kender vi en Retstrætte, der vidner om, at han til Tider hverken respekterede Lov eller Ret: Uden videre tilegnede han sig en Vandmølle, Ringe, der tilhørte Bille til Egede paa Sjælland, ja, han afbrændte den endog og satte en Fæster paa Lødden, altsaa et gement Røveri. Der blev anlagt Sag imod ham; men først efter 7 Aars Forløb, i hvilket Tidsrum han gjorde alt for at trodse, maatte han bøje sig. Ofte blev der klaget over hans voldsomme Optræden over for Bønderne, men han forstod altid at redde sig ud af selv den vanskeligste Situation, saa der blev aldrig fældet nogen ærerørende Dom over ham; hans Haardhed og Egenraadighed var nemlig parret med en vis Klogskab, saa han evnede at bøje af i Tide. Han havde saaledes aldrig begaaet noget Mord; engang stod han ganske vist bag et saadant og maatte betragtes som den skyldige; men da

den dræbte var en Fredløs Mand, slap han fuldstændig fri for Bøder og anden Straf.

Vi hørte i det foregaaende, at Predbjørn Podebusk havde en Søsterpart i Avnsbjerg; denne Besiddelse havde han tilegnet sig paa en meget ufin Maade: En af Døtrene efter den forrige Ejer paa nævnte Gaard Erik Løvenbalk havde solgt ham den af Armod, imod at han skulde give hende Føde, Klæder og Underhold paa Livstid. Senere solgte Podebusk Søsterparten; hvorledes det gik med Opfyldelsen af den Forpligtelse, han var indgaaet paa, kendes ikke; men Handelen var aldeles ulovlig, da der slet ikke maatte foretages en saadan Handel, naar den skete som følge af Trang. Ligeledes var han anklaget for Strandrov; de nærmere Enkeltheder herved blev imidlertid aldrig opklaret, da Kong Hans døde midt under Sagen, og Rigsraadet derved fik andre Ting at tænke paa.

Selv over for Gejstligheden, der dog havde en betydelig Magt henimod Middelalderens Slutning, optraadte han meget anmassende. To Gange - 1502 og 1536 prøvede han paa at tilvende sig Herregaarden Hald ved Viborg, der jo havde tilhørt hans Oldefader Niels Bugge, men begge Gange mislykkedes Forsøgene, da det kunde godtgøres, at Dronning Margrete i sin Tid havde skænket Gaarden til Viborg Bispestol.

Den 20. Febr. døde Kong Hans i Aalborg. De fire Rigsraader, der var til Stede, Bisp Niels Stygge, Børghlum, Bisp Iver Munk, Ribe, Niels Høg til Eskjær og Predbjørn Podebusk viste straks deres uvenlige Sindelag mod Prins Christian, idet de nægtede at sværge ham Tro og Tjeneste, da han vilde tage dem i Ed som Lensherre; de begrundede deres Vægring med, at han først kunde kaldes Lensherre, naar det samlede Rigsraad havde valgt ham til Konge; ja, de lod endog det trodsige Udtryk falde, at "de havde gjort Tjeneste nok af deres Len". Denne Opræden fra de fire Rigsraaders Side faar næsten en oprørsk Karakter, naar man erindrer, at Prinsen flere Aar tilbage var blevet valgt til Tronfølger. Der blev da ogsaa rejst Tiltale imod dem, og man vil vide, at de allerede paa dette Tidspunkt henvendte sig til Hertug Frederik af Holsten-Gottorp for at overtale ham til at overtage den danske Krone. Hertugen turde imidlertid ikke foretage et saa dristigt Skridt, da der ingen Plan var at gaa efter, og Sagen maatte foreløbig skrinlægges. Det var nærmest af rent personlige Grunde, de fire Stormænd var imod at vælge Christian d. Anden til Konge; de var forbitrede paa Kong Hans, og derfor vilde de ikke have Sønnen. Podebusk kunde saaledes ikke glemme, at Retssagen om Møllen paa Fyn var gaaet ham imod, ligesom han ogsaa var fortørnet over Kongens Stilling i Strandrovsagen.

Predbjørn Podebusk var i hele Christian d. Andens Regeringstid en absolut Modstander af Kongen, men han brugte her sin Klogskab og vovede ikke at træde alt for skarpt op imod den egenraadige Monark. 1523 var han selvfølgelig med til at fordrive Christian og

indkalde Hertug Frederik, hvis Mand han var, og af hvem han modtog rige Forleninger. Men Frederik d. Første var kun Konge i 10 Aar, og nu kom Grevefejden, der blev en streng Tid for saavel Podebusk som hans Hustru, der nu begge var gamle Folk, idet den delte Slægten i to Lejre. Skønt god Katolik stod den gamle Lensmand paa Hertug Christians Side, og det samme gjorde Svigersønnen Niels Brock, men 3 Sønner og 2 Svigersønner stod paa Lybakkernes Side. Under Grevefejden kom saa Bonderejsningen under Skipper Clement, og nu indløb den ene Jobspost efter den anden: Den 15. Oktbr. 1534 stod Slaget ved Svenstrup, hvor Niels Brock faldt paa Adelens Side. Den 13. Jan. 1535 stod Slaget ved Helsingborg, hvor Sønnen Jørgen Podebusk blev fangen; han døde kort efter i København. Og endelig blev efter Krigen Stifssønnen Hr. Anders Bille til Markie landsforvist, fordi han til det sidste havde været Grev Christoffers Tilhænger, og det stod haardt, før han fik Lov at vende tilbage. Endnu flere Dødsfald indtraf i Slægten, da Pesten rasede efter Krigen, og 1541 døde den gamle Rigsraad selv, ca. 81 Aar gammel.

Selv om Podebusk vedblev at være Rigsraad til sin Død, og selv om han som følge af sin store Rigdom vedblev at nyde stor Agtelse, maatte han dog føle, at han hørte Fortiden til, og at andre Mænd kom i Forgrunden, saaledes maatte han 1536 afgive sit Len (Riberhus) til Feltherren Johan Rantzau, og de Penge, han havde staaende i Lenet, blev betragtet som "Forbrudte". Han døde paa Bidstrup d. 11. December 1541 og ligger begravet i Koret i Aarhus Domkirke.

Af Predbjørn Podebusks Børn af første Ægteskab blev Sønnen Klaus 1516 gift med sin Stifmoders yngste Datter Ane Krognos, hvorefter de flyttede ind paa Kjærup, Jørgen blev gift med Stifmoderens Datterdatter Ermegaard Bille, Datter af Anders Bille og Pernille Krognos, deres Hjem blev Bidstrup. Den ældste Datter Sofie blev gift med Rigsraad Albert Jepsen Ravensberg til Løvenborg; den næstældste Ingeborg med Rigsraad Tønne Parsberg til Harrested, og den yngste Ane med Holger Ulfstand til Skabersø. I Ægteskabet med Anne Mouritsdatter havde Podebusk kun et Barn, Datteren Jytte, der var gift to Gange, først med Rigsraaden Niels Broch til Estrup og Vemmetofte, og efter dennes Død ved Svenstrup med Knud Gyldenstjerne, der havde været Fyns sidste katolske Biskop.

Efter sin Mands Død forlod Anne Mouritsdatter Bidstrup, hvor hun vist havde boet i mange Aar, og flyttede til Sønnen Mourits Olsen til Skjoldenæsholm, der var gift med Elline Gøye, Datter af Righovmesteren Mogens Gøye. Her i dette udmærkede Hjem nød hun en god Pleje i sin Alderdom, og blev sikkert venligere stemt mod Protestantismen, som hun hidtil havde manglet forstaaelse af, men som her paa en forstaaende Maade kom hende i Møde. Lige til sin Død vedblev den

gamle kloge Adelsdame at øve stor Indflydelse i sin betydelige Slægts- og Vennekreds og man lyttede gerne til hendes Raad, da man vidste, de kom fra et ædelt Menneskehjerte. Hun døde ved Pinsetid 1545 i en Alder af ca. 75 Aar og blev begravet i St. Bents Kirke i Ringsted. 1550 døde Mourits Olsen og 1563 Elline Gøye; de blev begge begravede ved Moderens og Svigermoderens Side i Ringsted Kirke, hvor en prægtig Ligsten med deres udhuggede Billeder dækker dem alle tre.

Hvorledes den omfattende Arv efter Anne Mouritsdatter blev delt mellem de mange Arvinger, skal vi ikke komme nærmere ind paa her; - helt uden Stridigheder forløb Delingen ikke -, men skal kun ved at gengive det sidste Skiftebrev vise, hvorledes Hovedejendommen blev delt:

"I *Skiftebrev 1550* ^{22/7} mellem Anders Bille til Søholm, Mourits Olsen til Bollerup, Knud Gyldenstjerne til Vosborg paa sin Hustrus Jytte Podebusks Vegne og Anne Olufsdatter til Krapperup efter deres Moder og Husmoder Fru Anne Mouritsdatter over Hovedgaarden Bregentved, Markie, Aagaard og Karsholm: Mourits Olsen fik Bregentved, . . . ½ Aagaard, ½ Aagaards Mølle, ½ Tinglev Mølle og Gaard . . . Anders Bille fik Markie . . . Knud Gyldenstjerne fik ½ Aagaard m. m. Anne Olufsdatter fik Karsholm.

II *Skøde* fra Mourits Nielsen til Bollerup til Knud Gyldenstjerne til Vosborg paa ½ Aagaard, ½ Aagaards Mølle, ½ Tinglevgaard og Mølle for Gods paa Sjælland og lidt i Skaane".

Naar Anders Bille til Søholm kan optræde som Arving paa egne Vegne skyldes det, at hans Hustru Pernille Krognos var død (1533).

Ifølge Skødet er Knud Gyldenstjerne altsaa Eneer af Aagaard fra 1550. Fra 1542 til 1545 havde Mourits Olsen været Lensmand i Han Herred og som Værge for sin Moder styret hendes Fædregods Aagaard med Gods.

Knud Henriksen Gyldenstjerne til Aagaard (1545-1568) var en Søn af Henrik Knudsen til Restrup, Ivernæs, Bygholm og Rugaard m. m. og Karen Bille. Han er født ca. 1490, men vi hører ham ikke omtalt i Historien før 1517. Sidstnævnte Aar døde Henrik Knudsen paa sin Gaard Ivernæs og straks efter holdt Arvingerne Skifte. Henrik Knudsen og Karen Bille havde 22 Børn, af hvilke vi kun kender 10 ved Navn - muligvis er en Del døde som ganske smaa. Det ældste af Børnene, Bent, faldt i Kampen mod Svenskerne endnu før Faderens Død; det yngste, Frants, tog ikke selv Del i Skiftet, maaske han dengang var mindreaarig, og Søsteren Sofie døde umiddelbart før Faderen, saa der var kun 7 til at dele, nemlig: Knud, Mogens, Jørgen, Otto, Christoffer, Gabriel og Margrete. Restrup og Ivernæs var ikke med i Skiftet, muligvis fordi Moderen endnu var i Live. Karen Bille boede til sin Død 1540 paa Ivernæs, hvorefter Godset gik over til Mogens og Christoffer, der drev det i

Fællesskab til 1548, hvorefter sidstnævnte havde det i Eneeje til sin Død 1562. Gabriel nævnes som Ejer af Restrup til sin Død 1555, hvorefter Mogens ejede Godset, til han døde 1569. - Knud Gyldenstjerne helligede sig den gejstlige Stand, tog Magistergraden og blev Sekretær i Christian d. Andens Kancelli. 1520 blev han Forlenet med Ring Kloster, og samme Aar blev han ansat som Provst ved Viborg Domkirke. Efter Christian d. Andens Fordrivelse fra Sverrig, deltog han i Opstanden mod Kongen og var 1523 med til at underskrive Frederik d. Førstes Haandfæstning, hvorefter han fik Sæde i Rigsraadet. Først efter 1525 kaldte han sig Gyldenstjerne. Ved det Tidspunkt udkom nemlig en kongelig Skrivelse, der udtrykte Ønsket om, at de adelige Personer vilde antage Familiernes Slægtsnavne. 1529 overtog han Odense Bispestol af den gamle, stridige Biskop Jens Andersen Beldenakke, der for Afstaaelsen skulde erholde 1000 Gylden samt en aarlig Sum paa Livstid. Knud Gyldenstjerne blev nu Biskop i den katolske Kirke, men han var næppe nogen udpræget Katolik, hvilket fremgaar deraf, at han lod den lutherske Præst Jørgen Sadolin kalde fra Viborg til Odense, for at den ny Lære kunde blive kendt paa Fyn, og naar det oplyses, at han 1531 blev sat i Spidsen for sit Stifts verdslige Styre, faar man tillige det Indtryk, at han var lige saa meget verdslig som gejstlig Stormand. Den katolske Gejstlighed var da heller ikke tilfreds med ham men betragtede ham som en Skinbiskop.

Aar 1532 indtraf den Begivenhed i Knud Gyldenstjernes Liv, der gjorde, at hans Navn blev indskrevet i Danmarks Historie paa en saadan Maade, at det aldrig vil glemmes: Han blev valgt til Anfører for den Hær og Flaade, der skulde afgaa til Norge for at bekæmpe den landflygtige Kong Christian, der her med en lille Lejehær var gaaet i Land og truede med at erobre Landets vigtigste Fæstning Akershus. Naar man overdrog dette vigtige og vanskelige Hverv til Fyns Biskop, har Grunden maaske været den, at Broderen Mogens var Befalingsmand paa den truede Fæstning. Hele Styrken, der blev sendt til Norge, bestod af 25 danske og hanseatiske Skibe samt en Landgangshær paa ca. 7000 Mand; disse førtes af Landknægtsanføreren Reinwald von Heiderstorp. Over for saa stor en Styrke trak Christian sig tilbage og indlod sig i Underhandlinger, der endte med, at han den 8. Juli 1532 under frit Lejde gik om Bord paa Gyldenstjernes Flaade for at sejle til København, hvor han da skulde forhandle med Frederik d. Første og det danske Rigsraad. Den 24. Juli ankrede Flaaden op paa Københavns Rhed; men nu viste det sig, at hverken Kongen eller Rigsraad vilde forhandle med den landflygtige Monark; man hævdede bestemt, at Gyldenstjerne havde handlet imod den ham givne Fuldmagt og bebrejdede ham paa det voldsomste, hvad han havde foretaget sig. Hvad Resultatet blev, kender alle: Christian d. Anden blev ført til Sønderborg Slot, hvor han holdtes Fangen i 17 Aar.

Det er utænkeligt, at Gyldenstjerne havde i Sinde at bedrage Kong Christian; han handlede absolut i god Tro, men han udviste alt for stor Svaghed og Eftergiveness over for den danske Regering, og derved kommer en ikke ringe Skyld til at hvile paa ham.

Efter Nørgestoget vendte han tilbage til sit Stift, hvor den lutherske Lære nu var stærkt udbredt. Men store Begivenheder forestod. 1533 døde Frederik d. Første, og kort efter udbrød Grevefejden. Lübekkerne oversvømmede snart Fyn, og Knud Gyldenstjerne blev fordreven fra sit Stift. Efter Slaget ved Øksnebjerg d. 11. Juni 1534 vendte han imidlertid tilbage, og faa Dage efter var han med til at hylde Hertug Christian som Konge paa et Møde i Hjallese. Hans venlige Sindelag overfor den ny Konge hjalp ham dog ikke fri for at dele Skæbne med de andre katolske Bisper; han holdtes fængslet saa længe Rigsdagen i København varede, og hans Gods blev konfiskeret paa Vorgaard nær. Efter Reformationens Indførelse blev han løsladt, men Biskop blev han ikke igen, og han fik aldrig mere Sæde i Rigsraadet.

Ved 1540 blev Knud Gyldenstjerne gift med Jytte Podebusk til Aagaard, og fra nu af gør han sig gældende som verdslig Stormand og Godssamler. Efter sin Svigermøder Anne Mouritsdatters Død 1545 arvede han Halvdelen af Aagaard med tilliggende Gods, og fem Aar senere kom han ved Køb i Besiddelse af den anden Halvdel. Samme Aar, han blev Eneejer af sin Hustrus Fædregaard, overtog han tillige Halvparten af Vosborg; den anden Halvpart tilkom Ane Podebusks Søn med Holger Gregersen Ulfstand, Gregers. Knuds Part blev fra nu af kaldt Nørre-Vosborg. Bygningerne paa Nørre-Vosborg var faa Aar forinden bleven nyopførte af Predbjørn Podebusk, idet det gamle Vosborg blev ødelagt af Stormflod. 1556 købte han Hovedgaarden Irup i Thy, der havde tilhørt Børglum Bispestol, men efter Reformationen var bleven konfiskeret af Staten. Ved sit Giftermaal med Fru Jytte havde Knud Gyldenstjerne desuden faaet Part i Estrup og Vemmetofte Gods, der havde tilhørt hendes første Mand Niels Brock, der jo faldt ved Svenstrup 1534, og dennes Søster Ide, gift med Trud Ulfstand til Torup; men dette Gods maa vel senere være gaaet over til Niels Brocks og Jyttes Børn, Lage, der faldt ved Svarteraa 1565, og Margrethe, der blev, gift med Jørgen Bille. Foruden de store private Besiddelser sad han tillige inde med betydelige Len; fra 1542 til 1559 havde han Ø Kloster i Forlening som et Pantelen. Dette Kloster var som andet gejstligt Gods inddraget under Kronen, og Gyldenstjerne maatte bl.a. love at underholde "de tilbageblevne Jomfruer". Fra 1556 til 1561 havde han Ørum Slot i Thy og fra 1557 til sin Død 1568 det anseelige Vestervig Kloster, der siden Reformationen havde været et kgl. Len. Som kongelig Lensmand var han til Stede ved Christian d. Tredies Begravelse 1559 og ved Frederik d. Førstes

Tronbestigelse s. Aar; men ellers kom han næppe ret ofte til Hove, da han ikke var Medlem af Rigsraadet. Han hørte jo nu engang den gamle Tid til. Knud Gyldenstjerne døde paa Vestervig d. 8. Decbr. 1568 og blev begravet i Aarhus Domkirke.

Fru Jytte overlevede sin anden Mand i fem Aar og nød til sin Død stor Anseelse blandt Landets Adel. Sidste Gang, vi hører hende omtale, er ved det storslaaede Daabskilde paa Skanderborg Slot d. 2. September 1572, da Nørrejyllands Statholder Holger Rosenkrants lod sin Søn af andet Ægteskab Frederik Hølgersen døbe. Kong Frederik d. Anden var her til Stede, og desuden var indbudt 66 Herremænd, 38 Fruer, 28 Enkefruer og 7 Jomfruer. Fru Jytte var Faster til Holger Rosenkrants' Hustru Karen Gyldenstjerne, Datter af Knud Gyldenstjernes Broder Christoffer, ligesom hun ogsaa var Faster til hans første Hustru Mette Krognos, Datter af Mourits Olsen Krognos. Jytte Podebusk døde d. 26. Maj 1573 i Randers og blev begravet i Koret i Aarhus Domkirke ved Siden af sin Mand og sin Fader. En prægtig Ligsten dækker dem alle tre, og paa denne er udhugget legemsstore Billeder af Ægteparret samt Gyldenstjernes Vaaben.

Knud Gyldenstjerne og Jytte Podebusk havde 4 Børn: Henrik, der arvede Aagaard, Karen (f. 1542), der blev gift med Aksel Gyldenstjerne til Lyngbygaard, hvem hun vistnok bragte Irup i Medgift, Anna (f. 1544), der blev gift med Rigsraad Corfitz Viffert til Næs (nuværende Lindenborg), og Predbjørn (f. 1548), gift 1. Gang med Berete Rosensparre til Totterupholm og 2. Gang med Mette Hardenberg til Skovsbo; som Arvepart erholdt han Nørre-Vosborg.

Af de nævnte Børn er ingen fødte paa Aagaard; Anna er født paa Mogenstrup, de 3 andre er født paa Gl. Estrup. Det maa da antages, at Knud Gyldenstjerne og Fru Jytte det meste af Tiden mellem 1540 og 1550 har boet paa sidstnævnte Herregaard, og først 1550, da de blev Eneejere af Aagaard, har taget Bolig der. Forøvrigt krævede de store Besiddelser, flere af Datidens Herremænd sad inde med, at Ejerne ofte maatte skifte Opholdssted.

Henrik Knudsen Gyldenstjerne til Aagaard (1568-92) er født 1. Januar 1540 paa Gl. Estrup som ældste Barn af Knud Gyldenstjerne og Jytte Predbjørnsdatter Podebusk. Som ungt Menneske gik han i Skole i Viborg, hvorefter han en kort Tid var i Huset hos sin ugifte Slægtning, Rigsraaden Erik Podebusk til Kjørup. - Det var ret almindelig i hine Tider, at unge adelige var i Huset hos rige, ansete Slægtninge for der at lære "Høviskhed og gode Sæder", at de derfra kunne træde i Kongens Tjeneste som Hofsinde, og den unge Henrik Gyldenstjerne fulgte Datidens Skik: Fra Kjørup rejste han til Hoffet for at blive Kammerdreng hos Christian den Tredie, og her udnævntes han 1558 til Hofjunker. Det følgende Aar døde Kongen paa Koldinghus; han traadte nu i Efterfølgerens Tjeneste, og i Begyndelsen af 1563 forlænedes Frederik d. Anden

ham med Vitskøl Kloster, hvorefter han giftede sig med Astronomen Tyge Brahes Søster Elisabeth, Datter af Otto Brahe til Knudstrup og Beate Bille; Kongen gjorde deres Bryllup paa Københavns Slot. Ægteskabet blev imidlertid af meget kort Varighed, idet Fru Elisabeth døde inden et Aars forløb i Barselseng.

Samme Aar, Gyldenstjerne blev gift, udrød den nordiske Syvaarskrig, i hvilken han deltog til Søs under den berømte Søhelt Otto Rud. I Krigens første Tid var han Skibsløjtnant, men blev 1565 Chef paa Skibet "Akhilles", om Bord paa hvilket han blev haardt saaret i den ene Hæl under Kampen ved Femern d. 4. Juni s. Aar. Den 26. Juli næste Aar deltog han som Chef paa Skibet "Krabaten" i Slaget ved Øland og udviste et Par Dage efter under en voldsom Orkan saa stor Konduite, at han reddede sit Skib fra Undergang. Mod Krigens Slutning var han Chef paa Skibet "Jomfruen" og deltog under Rigsadmiralen Peter Munck med Hæder i Træfningen ved Reval. - I det hele opførte han sig saa djærvt under den lange Søkrig, at han 1571 i en Alder af godt 30 Aar udnævntes til Admiral og Chef for en Eskadre paa 8 Skibe, der skulde jage Sørøvere og Fribyttere i Vesterhavet. - Endnu i flere Aar stod han i Rigets Tjeneste som Befalingsmand paa Flaaden; men 1588 maatte han paa Grund af Sygdom trække sig tilbage til et mere roligt Liv og levede nu sine sidste Aar paa Båhus Slot. Der var dog jævnlig Bud efter ham i vigtige Anliggender. 1589 var han saaledes mellem de Adelsmænd, der skulde ledsage den danske Prinsesse Anna, Christian d Fjerdes Søster, til Skotland, hvor hun skulde giftes med den skotske Kong Jacob d. Sjette. Paa Grund af Uvejr maatte Flaaden, der afrejste med Prinsessen, imidlertid søge Nødhavn i Norge, hvor Kong Jacob snart efter indfandt sig, og Brylluppet stod saa i Oslo i November s. Aar. Kort efter Brylluppet fik Gyldenstjerne Befaling om at modtage det nygifte Kongepar paa Båhus Slot, hvilket skete under Udfoldelse af stor Pragt. Lensmanden selv dansede Dronningen til, medens Kanonerne dundrede fra Slottets Mure og Volde. I Foraaret 1590 sejlede en dansk Flaade til Skotland med Kong Jacob og Dronning Anna; Gyldenstjerne var ved den Lejlighed med som Underadmiral, og under Indtoget i Edingburg red han foran Dronningens Vogn.

Saa vel under som efter Syvaarskrigen sad Gyldenstjerne inde med forskellige Forleninger. Vi har alt nævnt Vitskøl Kloster, der hørte til det konfiskerede Klostergods. Dette Len havde han til 1573, hvilket Aar Frederik d. Anden mod Overtagelse af Gods paa Øerne afstod det til Bjørn Andersen, der nu kaldte Gaarden Bjørnsholm, et Navn, den har bevaret til Nutiden. Som Erstatning erholdt han Aastrup, som han havde til 1576. Under Krigen modtog han Smaalene St. Hans Kloster i Viborg og Ulvskov i Kær Herred samt det større Len Han Herred. I sidstnævnte laa jo Fædregaarden Aagaard,

som han arvede efter Faderens Død 1568. Af Han Herreds Len maatte han, da han 1567 overtog det, svare en Afgift af 800 Dl. Denne Sum blev 1881 nedsat med 300 Dl.; som Grund herfor anføres, at en Del Gods blev bortmageskiftet. I Lensfortegnelsen staar intet om, hvilket Gods det blev mageskiftet med, men det er muligt, det var med den lille Herregaard Aarupgaard i Kollerup Sogn, der "1570 af Kronen mageskiftedes til Henrik Gyldenstjerne". Lensafgiften blev forøvrigt kort efter nedsat til 350 Dl., og det er ret sandsynligt, at Grunden hertil har været den, at han under Krigen har maattet forstrække Kronen med Penge.

Syvaarskrigen kostede nemlig store Summer, og kunde Kongen ikke selv skaffe disse til Veje, maatte Adelen gøre det; den fik saa Gods i Pant for de udlagte Penge; men ofte var Pantet utilstrækkeligt, da Bønderne i de svære Krigstider blev forarmede, saa de ikke kunde svare Lenenes visse Renter³). Den danske Adel paa Frederik d. Andens Tid ofrede store Summer paa Fædrelandets Alter, og den gjorde det uden at knurre højt. Det er Adels Blomstringstid; den tænkte ikke alene paa sig selv, men ogsaa paa Fædrelandet. Herluf Trolle skal jo engang have sagt omtrent saaledes: "Hvorfor er vi Adelsmænd, og hvorfor bærer vi gyldne Kæder? Det er for, at vi skal træde hjælpende til, naar Fædrelandet er i Nød". Mange af hans Kaldsfæller havde en lignende Tænkemaade. Navne som Peder Schram, Otto Rud, Daniel Rantzau, Niels Kaas, Peter Okse, Tyge Brahe, Holger Rosenkrantz o. fl. lyser jo med en straalende Glans i Danmarks Historie.

Som Eksempel paa, hvilke Krav der stilledes til Adelen, skal følgende nævnes: "14 Adelsmænd maatte gaa i Borgen for 14,000 Daler til Hans Blome (Vist en af Daniel Rantzaus Underbefalingsmd.). - I vore Penges Værdi ca. 250,000 Kroner. - De 14 Adelsmænd var: Jørgen Rosenkrantz, Anders Kristiansen (Sandberg), Albrecht Skeel, Frans Dyre, Erik Lange, Morten Svendsen (Orning), Axel Nielsen (Armfelt), Gregers Ulfstand Holgersen, Henrik Gyldenstjerne, Peter Gyldenstjerne, Anders Banner, Laurids, Jørgen og Jacob Schram.

Fra 1574 til sin Død 1592 var Gyldenstjerne forlenet med Båhus Len, som dengang hørte under Norge. Vi ser da, at han ved Siden af sine egne Besiddelser sad inde med meget af Kronens Gods; men da Riget lagde stærkt Beslag paa hans Tid og Arbejdskraft, kneb det med at faa tilstrækkelig Tid tilovers til Varetagelse af egne Interesser, saa han havde ofte svært ved at svare Lensafgiften. Ja, 1590 maatte Kronen endog som Følge af de store Udgifter, han havde haft i Anledning af Fyrstebesøget, eftergive ham betydelige Restancer. Ved sin Død stod han da ogsaa i stor Gæld til det offentlige, saa hans Enke

³ Han Herred var 1574 sat til: 19 Rd1., 20 Td. Rug, 313 Td. Byg, 11 Td. Smør, 75 Svin, 65 Faar, 66 Lam, 66 Gæs og 130 Høns.

Mette Rud maatte gøre Udvej for 10,000 Daler samt overlade Kongen to af sin afdøde Mands Skibe, der var sat til 13,000 Daler.

I den første Tid efter Syvaarskrigen har Henrik Gyldenstjerne antagelig boet paa Aagaard, hvad efterfølgende Brev fra Kongen, da ogsaa vidner om: ”Frederik etc. Vor Gunst tilforn. Vider at som du lader give tilkjende at nogle af Vore og Kronens Bønder udi Hanherred dennem skal have forbundet tilsammen og ville forringe en Part af den Skyld og aarlig Landgilde som de pleje og pligtige ere til os og Kronen og udi Jordebøgerne findes at være indskrevet, besønderligen skal der være en ved Navn Mads Bigum, som saadant haver anrettet og sig understander de andre med sig at bevæge til Ulydighed; hvorfor du hannem haver kaldet til Herredsting og Landsting, og der foreskrevet Domme imod hannem ikke alene for den Sag men og for andre Sager, hvor udi han findes skyldig som Dommene derom er udgivet formelder. Og efterdi du beklager at han nu truer og undsiger dig og dine Fogeder og Tjenere med Brand og udi andre Maade: da beder vi dig og ville, at du lader gribe og hægte foreskrevne Mads Bigum, og dersom du ikke kan fange nøjagtig og noksom Borgen for hannem at du da holder hannem fængslingen tilstede, saa længe du hannem videre med Retten lader forfølge og tager endelig Dom for dig hvad hans Straf for saadan Oprør og Ulydighed og andens Forseelse bør at være. Dermed sker vor Vilje og Befaling. Actum Dronningborg d. 30. Aprilus. Anno 1573”.

I nævnte Brev spores svage Dønninger efter de store Bondeopstande i Nordjylland. Bønderne har svært ved at falde til Ro og blive fortrolige med Tingenes Tilstand; i stærke selvstændige Slægter vil Oprørsaanden i lange Tider gøre sig gældende.

Slægten Bigum har maaske været en gammel, selvstændig Bondeslægt. Mads Bigum, der nævnes ved Fru Margrete Turesdatter Bjelkes Død, har begaaet Røveri og Tyveri paa Aagaard og skjult Kosterne paa sin Gaard paa Stranden i Gøttrup; han blev greben og dømt fra Livet, men slap fri ved egne og andres Forbønner. Om Bigum har haft nogen Ret paa sin Side, om Herremanden først har røvet fra ham, ties der med. Den her nævnte Mads Bigum er sikkert en Slægtning af førstnævnte; hvorledes det gik ham, kender vi ikke, men det fremgaar af Brevet, at Herremanden ikke føler sig helt tryk, siden han klager til Kongen.

Elleve Aar efter sin første Hustrus Død giftede Henrik Gyldenstjerne sig med Mette Rud, Datter af Admiral Otto Rud til Møgelkjær og Pernille Okse; hun bragte ham Hovedgaarden Møgelkjær i Medgift. Samme Aar (1574) overtog han Båhus Len, og fra nu af har han vist boet det meste af Tiden paa Båhus Slot, hvor han døde d. 2. April 1592. Mette Rud døde d. 2. Maj 1596 og blev bisat i Aarhus Domkirke. I sit første Ægteskab havde Gyldenstjerne Datteren Elisabeth, f. 23. Oktbr. 1563 paa Vitskøl Kloster. Hun blev 1584

gift med Oluf Rosensparre til Skurholt og døde 1638 paa Sandholt; hendes Lig blev bisat i St. Knuds Kirke i Odense. I sit andet Ægteskab havde han fire Børn; Knud, der arvede Aagaard m. m., Pernille, f. d. 13. Dec. 1576 paa Båhus, der 1599 blev gift med Jacob Eriksen Rosenkrantz til Kjørstrup og døde pludselig paa Steensgaard 1622, Otto, der døde som ganske lille 1579, og Jytte, f. 1582 paa Båhus. Jytte blev gift første Gang med Jægermester Christoffer von der Groeben til Vietzeband og Gunderslevholm og anden Gang 1622 med Ejler Urne til Aarsmarke. Hun døde 1642 paa Orebygaard og ligger begravet i Gunderslev Kirke.

Paa Prædikestolen i Kjettrup Kirke er malet Rudernes, Brahernes og Gyldenstjernernes Vaaben samt Navnene Henrik Gyldenstjerne, Elisabeth Brahe og Mette Rud og Aarstallet 1573. Muligvis er Prædikestolen skænket af Herremanden, der et Par Aar før havde overtaget Kjettrup Kirke og dermed ogsaa Kaldsretten til Præsteembedet. I Kollerup Kirke, der ogsaa hørte under Aagaard, findes paa to Stole Navnene Henrik Gyldenstjerne og Mette Rud samt Aarstallet 1590, hvilket kunde tyde paa, at Herren og Fruen til Aagaard har søgt denne Kirke, der jo forøvrigt var Sognekirke til Aarupgaard, Gyldenstjerne havde modtaget som Len af Kronen. Henrik Gyldenstjerne ligger begravet i Kongself Kirke i Norge. En historisk Forfatter vil vide, at hans Lig senere blev flyttet til Kjettrup Kirke, men dette maa bero paa en Misforstaaelse.

Knud Henriksen Gyldenstjerne til Aagaard og Møgelkjær (1592-1627) er født d. 31. Juli 1575 paa Aagaard som ældste Barn af Henrik Gyldenstjerne og Mette Rud. I en Alder af ni Aar begyndte han sin Skolegang i Sorø Skole; her opholdt han sig i seks Aar, hvorefter han forsatte sine Studier ved Universiteterne i Rostock, Wittenberg og Strassburg. Danmark havde ganske vist faaet sit Universitet 1479, alligevel sendte de adelige i flere Aar efter deres Sønner til fremmede Lande for at studere, idet den hjemlige Højskole i lang Tid arbejdede under trykkende Kaar. Efter endte Studier foretog han en Rejse til Svejts og England og gik derpaa til Hove som Hofsinde hos Christian d. Fjerde. Fra 1596 til 1598 var han Hofjunkker, hvorefter han trak sig tilbage til Privatlivet og overtog Ledelsen af sine Godser. 1608 blev han gift med Sofie Lindenov, Datter af Hans Johansen Lindenov til Fovslet og Margrethe Rosenkrantz.

Forholdet mellem den unge danske Konge og den gamle Kong Karl d. Ellefte af Sverrig havde aldrig været godt. Begge Monarker var stivsindede og man blev snart klar over, at Tvistighederne kun kunde løses med Vaabenmagt. 1609 blev Knud Gyldenstjerne kaldt til Hæren som Fændrik. - Han brød her, uvist af hvilken Grund, med Slægtstraditionen, da hans Forfædre gennem flere Slægtsled havde ydet deres Tjeneste til Søs. Fra 1611 til 1613 rasede

Kalmarkrigen; hvor meget Del han tog i denne, kendes ikke, men han har sikkert gjort Tjeneste, thi midt under Krigen modtog han en Forlening.

Af Gyldenstjernes Forleninger skal nævnes følgende: Fra 1612 til 1618 havde han Vestervig Kloster, som han ombyttede med Skivehus; sidstnævnte sad han kun inde med et Aar, hvorefter han ombyttede det med det større norske Len Bergenhus, som han havde til sin Død 1627.

Umiddelbart efter Kalmarkrigen blev han sammen med Otto Skeel sendt i et diplomatisk Ærinde til Rusland. Officielt hed det, at de skulde lykønske Zar Michael til hans Tronbestigelse, men at Rejsen ogsaa har haft andet at betyde, er man klar over, naar man erindrer, at Forholdet alt den Gang var spændt mellem Sverrig og Rusland.

Knud Henriksen Gyldenstjerne døde paa Bergenshus d. 7. Februar 1727 og blev begravet i Korskirken i Bergen. Han havde ingen Børn sammen med Fru Sofie, og med ham uddøde altsaa Gyldenstjernernes Aagaardslinie, der kan opvise saa mange betydelige Personer indenfor den danske Adel.

Sofie Lindenov til Aagaard (1627-30) er født 1. Marts 1589 paa Hindsgavl som niende og yngste Barn af Hans Lindenov og Margrete Rosenkrantz. 1601 blev hun Kammerjomfru hos Dronningen, og d. 13. Oktober 1605 blev hun gift med Knud Gyldenstjerne til Aagaard. Efter sin Mands Død 1627 styrede hun i de følgende tre Aar selv sine Godser, skønt det var et meget vanskeligt Tidsrum, da Danmark et Par Aar forinden var bleven inddraget i Trediveaarskrigen. I Krigens første Tid mærkede man intet til Fjendtlighederne, men efter Slaget ved Lutter am Barenberg d. 27. August 1626, som Christian d. Fjerde tabte, trængte de kejserlige Tropper op i den jydsk Halvø; d. 11. Oktober det følgende Aar stod de ved Kolding, og den 24. Oktober gik de over Limfjorden ved Aalborg, hvor de et Par Dage forinden havde tilintetgjort en dansk Styrke under General Nelle. De danske Tropper, der stod i Landsdelene nordenfjords under Kommando af Tronarvingen Prins Christian, maatte fra Torupstrand søge til Norge. Beboerne i Vendsyssel og Thy var selvfølgelig ikke glade for de ubudne Gæster; men de var heller ikke kede af at komme af med de danske Tropper, der havde røvet og plyndret efter Behag, da den uduelige Prins ikke formaaede at holde Mandstugt. Fordelingen af de fremmede Tropper fandt Sted paa følgende Maade: Et Rytterregiment, ”de nye Ryttere”, hovedsagtelig Franskmand, under Kommando af Oberstløjtnant Bouensmard besatte Thy med Hovedkvarter paa Ørum, et Fodregiment under Oberstløjtnant Montoya besatte Østvendsyssel med Hovedkvarter paa Sæbygaard, og et Rytterregiment, ”de gamle Ryttere”, under Oberstløjtnant Melchior v. Hatzfeldt besatte

Vestvendsyssel og Hanherreder med Hovedkvarter paa Odden. Hele Styrken kommanderedes af Hertug Franz Albrecht af Sachsen-Lauenburg, der opslog sit Hovedkvarter paa Voergaard. De kejserlige forberedte sig paa et længere Ophold i Landet, hvorfor Indkvarteringen skulde ordnes paa den mest praktiske Maade; Bouensmard og Montoya havde i den Anledning et Møde med Landsdelenes Repræsentanter paa Aagaard, der laa nogenlunde centralt; den endelige Ordning blev dog først fastslaaet i Hjørring, hvor Hertugen vel har været til Stede. Hertug Franz Albrecht tog sig ellers ikke meget af sine Tropper; han var en meget gemytlig men uhyre letsindig Officer, hvis største Lyst bestod i at deltage i Selskaber, hvor det ikke gik alt for sømmeligt til. Tjenesteplygterne overlod han helst til den flittige og punktlige Hatzfeldt, der skildres som en efter sin Tids Forhold meget sympatetisk Mand. Hatzfeldt var en særdeles oplyst og interesseret Mand, der under Krigen førte en omfangsrig Korrespondance, og det er hans udførlige Breve, vi kan takke for, at vi ved saa god Besked om Forholdene nordenfjords under Trediveaarskrigen, som vi gør.

For om muligt at faa hollandske Skibe til at strande paa den farlige Jammerbugtskyst (Hollænderne var vore Venner), lod Hertugen Skagens Fyr slukke, og han naaede i ikke ringe Grad sin Hensigt. Selv vilde han inderlig gerne se en Stranding eller være Vidne til ”Et Eventyr”, og var saa heldig at faa sit Ønske opfyldt.

Den 30. April ankom han til Aagaard, og den følgende Dag blev han Øjenvidne til en Søkamp i Jammerbugten, hvorom han skriver til Hatzfeldt i et Brev, dateret Aagaard d. 1. Maj 1628: ”Just som han kom hertil i Gaar, havde han en herlig Spas. Ude paa Havet var 7 Dynkirkere kommen i Kast med Hollænderne og havde allerede frataget dem et Skib og skudt et andet i Sænk. Men saa havde Bladet vendt sig. Hollænderne skød et Dynkirkerskib i Sænk, og et andet maatte, for ikke at blive taget, staa ind mod Kysten og løbe paa Grund et Musketskud fra Strandbredden. Dynkirkeren valgte denne Udvej, da han vidste, at der laa kejserlige Folk i Landet. Det havde været en over al Maade herlig Lyst at se. Alene det strandede Skib havde afgivet over 1000 Skud. Hvor de andre fem Skibe blev af, vidste han ikke, men han frygtede for, at ogsaa de var gaaet tabt, thi Hollænderne havde over 80 Skibe i Søen. Fra det strandede Skib blev 80 Soldater og Matroser, 20 Td. Krudt og 21 Kanoner bragt i Land, hvorefter Hertugen lod Skibet stikke i Brand”. Kaptajnen paa Skibet er en Søn af Admiralen i Dynkirken, skriver Franz Albrecht, og i sin næsten barnlige Glæde over dette vidunderlige Eventyr, føjer han til: ”Jeg tror, de har været forudbestemte til at komme til mig her i Vendsyssel” (Hertugen var Protestant).

Franz Albrecht var, som sagt, i Aagaard d. 30. April; den 1. Maj rejste han til Thisted, vendte atter

tilbage til Aagaard d. 2. og red derfra til N. Sundby d. 3. Der foreligger dog intet om, at der blev plyndret eller foretaget noget som helst Røveri hos Fru Sofie. Hertugen, der var en meget kvindekær Herre, har maaske ogsaa taget særligt Hensyn til den adelige Enke paa Gaarden, thi intet tyder paa, at Ejerinden har gjort noget Forsøg paa at forlade sit Gods i de farlige Tider, hvilket vel ogsaa var en Umulighed, da hele Halvøen var besat af Fjender.

Skønt Plyndring var strengt forbudt, da man ønskede at bevare Ro blandt Befolkningen, huserede Franskændene dog fælt i Thy, hvor en Mængde Ejendomme blev lagt øde. I den Anledning skrev den gamle Christen Høg til Todbøl et Klageskrift til den øverstkommanderende i Jylland General Conti i Haderslev dat. Viborg d. 1. Jan. 1629, hvoraf man ser, at Høg havde søgt til Aagaard for at klage sin Nød for Frantz Albrecht, men var bleven forhindret i at faa Foretræde af Hatzfeldts Fætter, Ritmester Mettecoven. Høg var bleven meget ilde behandlet og havde maattet forlade sin Gaard, og Ritmesteren, der var en slet Karl, var ikke uden Skyld.

For at skaffe Ro og standse og kvæle alle Oprørstendenser blev det bestemt af General Vallenstein, at alle Mandspersoner i Jylland over 16 Aar skulde aflægge Ed til den tyske Kejser. Hyldingseden fandt Sted d. 16. Februar i Hjørring, d. 27. i Hammelse, d. 1. Marts paa Aagaard og d. 3. og 5. Marts i Thisted. Kort efter indtraadte imidlertid Freden, og Rømningen af Landet tog sin Begyndelse.

Sofie Lindenov var muligvis bleven træt af at styre sine Godser; thi 1630 solgte hun Aagaard til sin Moder Fru Margrete Rosenkrantz, der sad Enke efter Hans Lindenov. Det er dog tænkeligt, at hun fremdeles, om ikke just til Stadighed, er bleven boende hos Moderen. Kort efter ægtede hun Henrik Rantzau til Schönweide, Møgelkjær m. m., og denne købte 1635 Aagaard tilbage af Svigermoderen.

Margrete Ottosdatter Rosenkrantz til Aagaard (1630-35), f. 13. Jan. 1552, var Datter af Otto Rosenkrantz til Hindsgavl og Ida Gøye. Hendes Moder døde, da hun var 11 Aar gammel, og hun kom derfor i Huset hos sin Moster, den kendte Birgitte Gøye, hvor hun nød en fortrinlig Opdragelse. 1571 blev hun gift med Hans Johansen Lindenov til Fovslet, f. 1542; deres Bryllup stod paa Silkeborg Slot, som Lindenov tre Aar forinden havde modtaget i Forlening. 1573 blev han Lensmand paa Hindsgavl, og da han foruden sine Forleninger sad inde med store private Besiddelser, - han var nemlig en ivrig Godssamler og en dygtig Administrator, - opnaede han at blive en meget rig Mand. - Hans Godser ansloges til ca. 8000 Td. Hartkorn. - Kongen søgte da ogsaa ofte Laan hos den rige Herremand. 1577 og 78 maatte han saaledes laane Kronen 1000 Dl. (i vore Penge 15-20,000 Kroner). 1579 maatte han ud med 500 Dl. o. s. fr. Til Gengæld blev der naturligvis taget meget Hensyn til ham: Han var til Stede ved Prinsesse

Annas Daab i Skanderborg Slotskirke, og 1577 stod han Fadder til Christian d. Fjerde o. s. v. Hans Lindenov døde 1596 og blev bisat i Hundslund Kirke (Dronninglund), som Hans Lindenov havde købt 1581. Fru Margrete levede i mange Aar i Hundslund og nød - maaske som Følge af sin Mands Rigdom - stor Anseelse.

Naar hun i sin høje Alderdom købte Aagaard, var det maaske af Hensyn til Datteren. Kort efter at have afstaaet sidstnævnte Gods til Henrik Rantzau døde hun 83 Aar gl. Hun blev bisat i Budolfi Kirke i Aalborg, men Liget blev senere flyttet til Hundslund, hvor hun hviler i Koret ved siden af sin Mand. En Ligsten med Portrætfigurer dækker deres Grav.

Henrik Rantzau til Aagaard (1635-74) er født d. 26. Jan. 1599 som yngste Søn af Frands Rantzau, der faldt i Træfningen paa Skillinge Hede 1612. Slægten, der er meget gammel, er indvandret fra Holsten, hvor dens Stamgods Schweinweide laa; dens Vaaben var et tvedelt Skjold i Sølv og rødt, paa Hjelmen et Sølv og rødt Vesselhorn. Mange betydelige Mænd er udgaaet fra denne Slægt; de mest kendte er vel nok Feltherrerne Johan og Daniel Rantzau, hvis Navne lyser med Helteglans i Danmarks Historie. Ovennævnte Frands R. var Stamfader til den danske Linje; han var Søn af den lærde Henrik Rantzau og Sønnesøn af Feltherren Johan Rantzau. Slægten var meget velstaaende, og Henrik Rantzau kunde derfor efter endt Studium paa lærde Skoler uddanne sig yderligere ved en længere Udenlandsrejse, der gik over Sydeuropa til Palæstina og Ægypten. I Begyndelsen af Trediverne blev han gift med Knud Gyldenstjernes Enke Sofie Lindenov til Aagaard, der i Medgift bragte ham Herregaardene Møgelkjær og Jensaard. 1635 købte han Aagaard af Svigermoderen, og desuden ejede han Ejendommen Sem i Norge, saa han blev snart en stor Godsbesidder.

I Christian d. Fjerdes Regeringstid spillede han næppe nogen større Rolle; i denne Konges senere Aar var det særlig "Svigersønnernes Parti", der førte det store Ord; men med Frederik d. Tredies Tronbestigelse skete en Forandring. Kong Frederik søgte at drage dygtige begavede Mænd til sig, og hans skarpe Blik opdagede da ogsaa den rige, veluddannede Godsejer paa Aagaard, der maatte kunne gøre god Fyldest i Rigets Tjeneste. Ved Kroningsfesten 1648 blev han slaaet til Ridder, og det følgende Aar udnævntes han til Medlem af Rigsraadet. Af Forleninger modtog han 1650 Aakjær, der 1660 ombyttedes med Dronningborg.

Under Forfatningsforandringen 1660 har han sikkert staaet paa Kongens Parti, thi straks efter Enevældens Indførelse fik han atter Sæde i Rigets Raad, og efter Administrationens endelige Omlæggelse blev han 1671 Assessor i Statskollegiet og Højesteret. Men han var nu blevet en gammel Mand, og har maaske ønsket en roligere Tilværelse, ti snart efter blev han udnævnt til Stiftamtmand i Aarhus

m. fl. Amter; samtidig nød han den sjældne Ære at blive ophøjet til kgl. Kammerherre.

Henrik Rantzau var ikke Amtmand i lang Tid; han døde d. 16. Jan. 1674. Fru Sofie var død 1666. Ægteskabet var barnløst, og dets Besiddelser gik nu over til Sidelinier: Jensgaard blev vist solgt⁴). Møgelkjær gik over i Familien Frijs's Eje og har siden hørt til Grevskabet Frijsenborg. Det smukke Herresæde Rosenvold ved Vejle Fjord, som Rantzau nogle Aar før sin Død købte af den bekendte Kirsten Munks Datter Elisabeth Augusta, gik i Arv til hans ældste Broder Frederik Rantzau's Søn Otto Rantzau og Aagaard blev overdraget til hans næstældste Broder, Johan Rantzau's Søn Oberst Frands Rantzau til Estvadgaard.

Frands Rantzau (1674-76) overtog altsaa ved Farbroderens Død 1674 Aagaard; men han ejede den kun i to Aar, idet han døde 1676, og den gik derpaa over til hans Svigersøn Kaptajnløjtnant Rudolph Günther v. Grabow.

Frands Rantzau og Hans Hustru Mette Urne havde foruden Datteren Helvig Barbara, der blev gift med ovennævnte v. Grabow, Datteren Margrete, der blev gift med Peder Benzon til Havnø m. m., som senere blev Ejer af Aagaard, Sønnen Oberstløjtnant Frederik Christian Rantzau, der arvede Estvadgaard, og Sønnen Johan Rantzau til Ørslevgaard, Bidstrup, Frydendal m. m. Sidstnævnte vandt sig i den spanske Arvefølgekrig et Navn som Rytterfører og døde som Generalløjtnant og Hvid Ridder.

Efter sin Mands Død giftede Helle Urne sig med Morten Skinkel, der døde 1679, og derefter med Hans Arenfeldt, der overlevede hende; hun døde 1688.

Rudolph Günther v. Grabow (1676-93) hørte til en tysk Adelsslægt, der indvandrede i Danmark og Norge i det 17. Aarhundrede. I den ny Adel, som Christian d. Femte stiftede kort efter Enevældens Indførelse, var der ganske vist en Mængde indvandrede Tyskere; men Grabowerne opnaaede dog ikke den Ære, idet Slægten aldrig blev naturaliseret. Dens Hjemland var Pommern og Mecklenburg, og i Vaabnet førte den en med tre seksoddede Guldstjerner belagt rød Bjælke i Sølvfelt, paa Hjelmen tre pælvis satte Guld Stjerner. Mange af Slægtens Medlemmer tjente i den dansk-norske Hær og Flaade, og flere naaede op i de højere Charger. Ved sit Giftermaal med Helvig Barbara Rantzau arvede han Halvparten af Aagaard; men som Kaptajnløjtnant var han jo Officer paa Flaaden, og det er tvivlsomt, at han nogen Sinde selv gav sig af med Gaardens Drift, snarere har han holdt Ridefoged. 1693 solgte han sin Part af Gaarden til Svogeren Peder Benzon, der tilhørte en udpræget Godsejerslægt og vist i Forvejen ejede den anden Part.

Peder Benzon til Aagaard (1693-1701) er født d. 29. September 1651 som Søn af Godsejer Niels

Benzon til Bjørnkær, Mørkegaard m. m. og Mette Jacobæus.

Slægten Benzon skal efter en gammel Stamtavle nedstamme fra en skotsk Adelsslægt, hvis Stamfader Johan Hans Benzon c. 1450 ejede et Herresæde ved Edinburgh. En Søn af denne Skotte, Bent Benzon, udvandrede til Hamborg, og herfra kom Slægten til Danmark, hvor man træffer den i Randers, idet Bent Benzons Sønesøn døde som Borgmester i denne By 1622. Borgmesterens Søn er den førnævnte Niels Benzon (f. 1609, d. 1674), der boede i Aalborg, men ved Køb og Mageskifte kom i Besiddelse af betydeligt Jordegods. Af hans Børn kender vi Sønnerne Niels B. (f. 1646, d. 1708) og Peder B., der altsaa blev Ejer af Aagaard.

En anden Beretning om Slægten er langt mindre romantisk, men behøver derfor ikke at være mindre paalidelig. Den siger, at Slægtens Stamfader er Christoffer de Hemmer der i første Halvdel af d. 17. Aarhundrede var Borgmester i Randers. - Alt tyder i hvert Fald paa, at Slægten stammer fra Randers.

I sine Barneaar gik Peder Benzon tillige med Broderen Niels i Aalborg Skole; herfra fulgte de ad til Herlufsholm, hvor han tog Studentereksamen 1664. Senere studerede han dels hjemme, dels i Udlandet Jura, og efter sin Hjemkomst fik han saa Ansættelse som Assessor i Kommercekollegiet, 1686 udnævntes han til Kancelliraad. Niels Benzon havde ogsaa opnaaet en høj Stilling i Statens Tjeneste (han blev tilsidst Generalprokurør), og begge Brødre søgte nu om Optagelse i den danske Adel, hvilket bevilgedes d. 15. Dec. 1679. Deres Vaaben førte en Halvmaane og en vinget Løve. Foruden at være højtstillet Statsbedsmand var Peder Benzon tillige betydelig Godsbesidder. 1681 købte han Korsøgaard af Chr.

⁴ Den lille Herregård Aalegaard i Han-Herred var alt solgt 1678. Denne Gaard var kommen i Slægtens Besiddelse i Henrik Knudsen Gyldenstiernes Tid.

Olufsen fra Viborg, der var Kreditor i den, og senere ejede han sammen med Broderen Niels Havnø. I Traps "Danmark" anføres sidstnævnte ganske vist som Ejer af Gaarden, men andre Kilder siger, at Peder Benzon var Ejeren; Sandheden er vel den, at de har haft Godset i Fællesskab. Ved sit Ægteskab med Margrete Rantzau arvede han desuden Halvparten af Aagaard; den anden Halvpart købte han 1693 af Kaptajnløjtnant Grabow. Han døde pludselig d. 23. Juni 1701 paa Havnø.

Peder Benzon var gift to Gange, første Gang 1679 med Drude Foss (f. 1658, d. 1684), Datter af Biskop Mattis Foss, anden Gang 1689 med Margrete Rantzau (f. 1666, d. 1699), Datter af Frands Rantzau til Estvadgaard. I første Ægteskab havde han Sønnen Niels (f. 1684, d. 1709), der skrives til Havnø. I andet Ægteskab var der seks Børn: Drude (f. 1689, d. 1705), der skal have været gift en ganske kort Tid, Helene (f. 1690, d. 1763), der blev gift med Generalmajor P. Schavenius (1678-1738), der en Tid skrev sig til Aagaard, Mette (f. 1693, d. 1752), der kun 15 Aar gammel blev gift med Generalmajor Poul Rosenørn til Katholm og Mejlgaard (1663-1731), Peder (f. 1695, d. 1738), der døde ugift, Hans (f. 1698, d. 1717), der døde ugift, og endelig Frands (f. 1699 eller maaske i Slutningen af 1698, d. 1754), der arvede Aagaard. Man lægger Mærke til, at saa godt som alle Børnene døde i en forholdsvis tidlig Alder.

Ved Peder Benzons Død var alle hans Børn umyndige, og deres Farbroder Niels Benzon har da optraadt som Værge, hvilket fremgaar af følgende Oplysning i Traps "Danmark": Efter Broderens Død kompletterede Niels Benzon paa sine Broderbørns Vegne Korsøgaard med 200 Td. Hartk. Bøndergods. Niels Benzon døde imidlertid 1708, og da var alle Broderbørnene endnu ikke voksne, meget tyder da paa, at den næstældste Søster Helenes Mand Generalmajor Schavenius har været Værge for sine umyndige Slægtninge, og som saadan lader sig skrive til Aagaard, der er Slægtens Stamgaard.

Af Peder Benzons Sønner døde den ældste i en meget ung Alder, den næstældste Peder kender vi intet til; de to yngste Hans og Frands gik begge Militærvejen og blev i en ung Alder Ritmestre ved Rytteriet, hvorfor de vel ogsaa afhændede største Parten af deres Gods. 1718 solgte Hans Benzon saaledes Aggersborggaard (36 Td. Hartk.), der var kommen i Slægtens Eje med Fru Helle Urnes tredje Mand Hans Arenfeldt, og 1721 solgte han Korsøgaard (14 Td. Hartk.). Han døde som Oberst i Rytteriet.

(Sluttes i næste Aargang).